

Słowniczek

Barkhor: zespół uliczek, które otaczają świątynię Dżokhang w Lhasie. Pielgrzymi chodzą tą drogą zgodnie z kierunkiem wskazówek zegara, modląc się.

Bodhisattwa: istota, której umysł ma naturę przebudzoną¹.

Bön: religia uznawana za pierwotną religię Tybetańczyków, obecna w ich życiu przed pojawieniem się buddyzmu.

Czorten: budowla sakralna, bardzo często zawierająca relikwie.

Czerwony lama: tak nazywano lamów współpracujących z komunistami.

Dakini: termin sanskrycki, który odpowiada tybetańskiemu słowu *kbandro*, dosłownie znaczy „ta, która przemieszcza się w przestrzeni”. Słowo to czasami wiązane (niekoniecznie słusznie) jest z chrześcijańskim pojęciem anioła, lub w innych przypadkach z pojęciem średniowiecznej wróżki. W buddyzmie tantrycznym

¹ Natura umysłu wszystkich istot jest przebudzona, chociaż nie wszystkie istoty to rozpoznały. Dlatego ściślejsza definicja byłaby następująca: *Bodhisattwa* to istota, która w dużym stopniu rozpoznała względność zjawisk i rozwinęła współczucie oraz dąży do pełnego oświecenia dla dobra wszystkich istot – *przyj. red.*

Biografia Dalajlamy

wyróżnia się łagodne i gniewne manifestacje dakiń. Chociaż czasami wyglądają jak przerażające demony, w rzeczywistości reprezentują oświecone właściwości umysłu. Traktowane są także jako *jidamy*, czyli medytacyjne formy buddów używane w zaawansowanych praktykach tantrycznych. Wcielenia dakiń pełnią także rolę opiekunek i żeńskich bodhisattwów, które wypełniają dobroczynne działania dla wszystkich istot.

Dharma: słowo sanskryckie mające wiele znaczeń, tutaj używane jest na określenie Nauk Buddy.

Hinajana: zbiór nauk zawartych w tzw. Małym Pojeździe, które szczególnie odnoszą się do dyscypliny duchowej i indywidualnego wyzwolenia z cierpienia. Ponieważ termin „Mały Pojazd” („Mała Droga”) posiada pewien pejoratywny wydźwięk, współcześni buddyści starają się raczej używać terminu „Podstawowa Droga” lub „Droga Indywidualnego Wyzwolenia”.

Kalaczakra: forma buddy w tantrze buddyjskiej. Termin ten odnosi się także do *Tantry Kalaczakry*, zbioru nauk związanych z tą formą.

Kamienie mani: kamienie z wrytą mantrą *Om Mani Padme Hum* (*Om Mani Peme Hung*). Można je spotkać wszędzie w Tybecie, zwłaszcza w miejscach świętych.

Karma: niezwykle ważne pojęcie w buddyzmie. To sanskryckie słowo oznacza „czyn” („działanie”). Prawo karmy jest prawem przyczyny i skutku, które odnosi się do czynów zarówno fizycznych, jak i moralnych.

Khatak: biała szarfa, najczęściej jedwabna, będąca w Tybecie podarunkiem, podobnie jak w Europie kwiaty.

Lama: tybetański mistrz buddyjski.

Laogai: chińska nazwa reedukacyjnych obozów pracy. W 1994 roku Pekin zmienia nazwę obozów na *giayu*, bo brzmi lepiej w uszach tych, którzy zajmują się przestrzeganiem praw człowieka w Chinach.

Losar: tybetański Nowy Rok. Ceremonie świąteczne Nowego Roku rozpoczynają się dwudziestego dziewiątego dnia dwunastego miesiąca poprzedniego roku. W tym dniu oczyszcza się wszyst-

Słowniczek

kie negatywne rzeczy związane z mijającym rokiem. Nowy Rok tybetański datuje się od 127 r. p.n.e.

Mahajana: „Wielki Pojazd” („Wielka Droga”), tradycja buddyjska opierająca się na naukach, których fundamentem jest altruizm.

Mala: różaniec służący do recytacji *mantr*; pomaga w medytacyjnym skupieniu.

Mantra: rytualna formuła praktykowana przez hinduistów i buddystów jako narzędzie pomocne w medytacji. *Mantra Om Mani Padme Hum* jest w Tybecie najpowszechniejszą z nich. Jest to *mantra* Czenreziga, *bodhisattwy* Współczucia, uważanego za opiekuna kraju.

Mönlam Czienmo: dosłownie „Wielka Modlitwa”. To wprowadzone przez Tsongkhapę święto religijne celebrowane jest przez pierwsze piętnaście dni tybetańskiego Nowego Roku. W przeszłości podczas *Mönlam Czienmo* gromadziło się w Lhasie do 50 tysięcy osób.

Naga: potężne istoty związane z żywiołem wody; wiara w nie jest spadkiem po religii *bön*, poprzedniczki buddyzmu w Tybecie.

Neczung (wyrocznia z): w tradycji tybetańskiej słowo wyrocznia oznacza umysł, który „wchodzi” w osobę, aby pozwolić jej działać jako medium między światem natury a światem ducha. Tybetańczycy nazywają tę osobę *Kutenla*, co dosłownie oznacza „powłoka fizyczna”. Partykuła *la* dorzucana przy końcu imienia lub nazwiska określa szacunek, jakim osoba ta się cieszy. Umysł *Neczung* po raz pierwszy „wszedł” w ludzkie ciało w 1544 roku.

Nirwana: dosłownie stan „poza cierpieniem” – przebudzenie, cel buddyjskiej praktyki.

Pudża: ceremonie religijne lub modlitewne, którym towarzyszą śpiewy.

Regent (*gjaltsab*): kieruje krajem w czasie nieobecności Dalajlamy lub podczas jego niepełnoletności. Instytucja ta została powołana do funkcjonowania w XVII wieku przez V Dalajlamę.

Rinpocze: dosłownie „drogocenny”; pełne szacunku słowo, którym określa się urzeczywistnionego i wykwalifikowanego duchowego mistrza.

Samaja: głęboki, duchowy związek łączący ucznia z mistrzem.

Biografia Dalajlamy

Samsara: dla hinduistów i buddystów cykl egzystencji, w którym istoty uwięzione są w kolejnych wcieleniach, doświadczając cierpienia. Zdaniem buddystów, aby się z niego wyzwolić, możliwa jest tylko jedna droga – jest to droga przebudzenia, nauczana przez Buddę.

Stupa: buddyjska budowla sakralna często zawierająca relikwie.

Sutry: teksty zawierające oryginalne nauczanie Buddy. Często jest to zapis dialogu między Buddą a uczniami wokół jakiegoś szczególnego tematu.

Tantry: Nauczanie i teksty, które są fundamentem buddyzmu *Wadźrajany*.

Czuba: tybetański strój noszony zarówno przez kobiety, jak i mężczyzn.

Thangka: w Tybecie malowidła opierające się na religijnej sztuce indyjskiej z epoki dynastii Pala.

Tsampa: prażona mąka jęczmienna, podstawowa forma pożywienia w Tybecie.

Tulku: inkarnowany lama.

Wadźrajana: „Diamentowy Pojazd” („Diamentowa Droga”), buddyjska tradycja ezoteryczna wywodząca się z buddyzmu indyjskiego, która przekazywana jest w czterech szkołach buddyzmu tybetańskiego (*Njingma*, *Kagju*, *Sakja*, *Gelug*) a także w japońskiej szkole *Szingon*.